

הלכות ברכת הפירות רב

תקעג

בדברו רכז אבל פירות שדרך אכילתם הוא ג"כ לאכלם חיים אפילו הם טובים מבושלים יותר מחיים מברכין עליהם ברכתם בין חיים בין מבושלים רכז.

ואפילו פירות שדרך אכילתם הוא כשהם חיים ולא מבושלים שאין דרך רוב העולם לבשלם לא נשתנית ברכתם בשביל שבישולם שכיון שהגיעו לכלל פרי כשהם חיים אין הבישול מבטל תורת פרי מהם רכז והוא שלא נשתנה טעמם לגרועותא שהם טובים מבושלים כמו חיים אבל אם הם טובים יותר חיים מבושלים כיון שנשתנו מדרך אכילתם לגרועותא בטעמם ירדו ממעלתם רכז ומברכים עליהם שהכל נהיה בדברו כשהם מבושלים רכז:

יז וכן אם נשתנה תארם לגמרי ע"י הבישול מכמות שהיה בעודם בדרך אכילתם כגון שנתבשלו כל כך עד שנימוחו לגמרי רכז שאין עליהם תאר הפרי כמות שהיה רכז בעודנו חי שהוא דרך אכילתו נשתנית ברכתם ומברכים עליהם שהכל נהיה בדברו אבל פירות שדרך אכילתם הוא כשהם מבושלים אע"פ שנימוחו דרך אכילתם הוא בכך רכז ולא נשתנית ברכתם אע"פ שנשתנה תארם לגמרי רכז.

ואם לא נימוחו לגמרי רכז ועדיין תאר הפרי עליהם לא נשתנית ברכתם אף על פי שאין דרך אכילתם בכך כגון תמרים רכז שמיעכן ביד ועשה מהם עיסה לאחר שהוציא מהם גרעינם רכז וכן כל כיוצא בהם משאר פירות אע"פ שאין דרכם בכך אעפ"כ לא נשתנית ברכתם ומברך עליהם בורא פרי העץ הואיל ולא נשתנה תארם לגמרי.

(ואינן דומות לקמח של חטים שאפילו לא נטחן דק דק אלא עדיין יש בו טעם של חטים וראויים לאכילה קצת חיין ואעפ"כ אינו מברך עליו ברכת החטין שהיא בורא פרי האדמה אלא שהכל נהיה בדברו רכז לפי שנשתנה תאר החטים לגמרי בטחינתם אע"פ שלא נטחנו דק דק כקמח גמור משא"כ בתמרים וכיוצא בהם שנתמעכו עדיין תאר פרי עליהם.)

אבל שומשמן שנטחנן רכז וכן אגוז שכתשו ביותר רכז עד שאינו ניכר במהותו ותארו מברך עליהם שהכל נהיה בדברו הואיל ואין דרכם בכך רמא.

רלב תרומת הדשן שם. שו"ת מהרי"ק סי' מג. ב"י סי' רח
ד"ה ומ"ש רבינו וכ"כ גאון. מ"א סי' רח ס"ק ג.
רלג כיון שנימוחו בבישול, משא"כ כשנתמעכו אחר
הבישול, כדלקמן גבי קטניות מבושלים שנתמעכו דרך
כלי. וכ"ה בלוח ברה"ג שם. אבל בסדר ברה"ג שם נשמט
חילוק זה.
רלד תרומת הדשן שם. שו"ת מהרי"ק שם. רמ"א סי' בשם
י"א. מ"א ס"ק ית. וראה ט"ז ס"ק ד.
רלה רק שנתרסקו ונתמעכו (סדר ברה"ג שם) לגמרי (לוח
ברה"ג שם).
רלו גמרא לזו, א.
רלז רמב"ם הל' ברכות פ"ח ה"ד. שו"ע סי'. לפי פירוש
הלבוש סי'. פרישה ס"ק טו. מ"א שם. אליה רבה ס"ק
יא. וכ"ה בלוח ברה"ג שם. סדר ברה"ג פ"ז הכ"ב.
רלח ברכות לו, א. תוס' שם ד"ה קמחא. רא"ש פ"ז
דברכות סי' ב. טור ושו"ע סי' רח ס"ה.
רלט אבודרהם הל' ברכות שער ד. מ"א סי' רה ס"ק ט.
רמ טור סי' רד. כ"י שם ד"ה ועל המורכא.
רמא תרומת הדשן ושו"ת מהרי"ק ומ"א שם. וכ"ה בלוח
ברה"ג פ"י הכ"ד. סדר ברה"ג שם.

רכו וכ"ה בלוח ברה"ג שם. סדר ברה"ג פ"ו ה"א.
רכז משמעות רש"י ברכות לת, ב ד"ה וכל. רבינו יונה
ברכות שם ד"ה ושלושה. הובא במ"א שם בס"י רה
ס"ק ג. לבוש שם. עמרת זקנים סי"ב ממשמעות ברכות
מהר"ם ד"ה ערמונים (שהובא בטור). אליה רבה סי' רה
ס"ק א. וכ"ה לקמן שם ס"א. לוח ברה"ג שם. סדר ברה"ג
פ"ו ה"ב. וראה משנה ברורה בשער הציון סי' רה ס"ק ב.
רכח וכדלקמן סי' יז, שאפילו נתבשלו ואפילו נתמעכו
(לדיעה אחת דוקא כשלא נתמעכו לגמרי) ואפילו אין
דרך אכילתן בכך לא נשתנית ברכתם. וכ"ה בלוח ברה"ג
שם. סדר ברה"ג פ"ו ה"י. וראה תהלה לדוד ס"ק ת. פתחי
הלכה פ"ט הע' 73.
רכט ע"י לקמן סי' רד ס"ב. וראה תהלה לדוד ס"ק ז.
רל רמ"א שם בס"י רה ס"א. ובסדר ברה"ג שם כ' שאם
חזר וטיגנס בדבר ונשתבחו מברך ברכה המיוחדת
להם. וראה גם לקמן סי' ת. סי' רה ס"ב וס"ג.
רלא תרומת הדשן סי' כט. רמ"א סי' רח ט"ח. וכ"ה בלוח
ברה"ג פ"י הכ"ג. סדר ברה"ג פ"ז הכ"ג. ושם: כגון
גודגניות מטוגנים שקורין פאוידל"א. וכ"ה אפילו לא
נתבשלו ולא נימוחו רק נטחנו או נכתשו ביותר עד שאינו
ניכר במהותו ותארו, כדלקמן גבי שומשומין ואגוז.

וכן קטניות מבושלים ^{רמב} שנתמעכו ^{רמג} דרך כלי מנוקב שהן דקים מאד ^{רמז} [אבל] אם מיעך אותם בכף מברך עליהם בורא פרי האדמה כיון שממשן קיים וניכר מהותן ותארן ^{רמח} ועוד שדרך אכילתם בכך ^{רמו}.

וכן פירות שנכתשו ביותר עד שאין תארם עליהם אם הוא דרך אכילתם לא נשתנית ברכתם כגון (ונגבי"ל) או בשמים שחוקים ומעורבים עם (צוק"ר) או מרוקחים בדבש לא נשתנית ברכתם ^{רמז} מפני שדרך אכילת הבשמים היא ע"י שחיקה ^{רמח}.

וכן ורדים ^{רמט} וכיוצא בהם מפירות שדרך אכילתם הוא לחתכם ולרקחם מברכים עליהם ברכתם אפילו הם כתושים ביותר ^{רנ} שאין תארם ניכר עליהם כלל ^{רנא} כי גם זה דרך אכילתם מאחר שאין דרכם להאכל כשהם שלמים בלא ריקוח ^{רנב} אבל אגוז המרוקח בדבש עד שאינו ניכר במהותו ותארו מברכים עליו שהכל נהיה בדברו הואיל ודרך אכילתו הוא בעודו חי ושלם וכן כל כיוצא בו מפירות הנאכלים חיים ^{רנג} (וברכת הורדים היא בורא פרי האדמה לפי שאינן עיקר הפרי כי פרחים המה ^{רנד} וכן הלונדרים אינו עיקר הפרי ^{רנה}). ויש אומרים ^{רנו} שאפילו פירות שנימוחו לגמרי בבישול ואין עליהם תואר הפרי כלל או שנכתשו ביותר עד שאין מהותן ותארן ניכר כלל לא נשתנית ברכתם ^{רני} אע"פ שאין דרך אכילתם בכך.

ואינן דומים לקמח חטים שלא נטחן דק דק לפי שהקמח יש לו עילוי אחר שעושין ממנו פת וזה עיקר פריו שעל דעת כן זורעים אותם לפיכך כיון שנשתנה ויצא מכלל פרי ולא בא לעיקר פריו נגרע וירד ממעלת פרי האדמה לברך עליו שהכל נהיה בדברו ^{רנז} משא"כ בפירות שאין עושין מהם פת אין שינויים מוציאים מתורת פרי לגמרי לשנות ברכתם.

אבל מיני קטניות שדרך בני אדם לעשות מהם פת הרי שינויים מוציאים מתורת פריים לדברי הכל ^{רנח} אפילו נשתנו אחר בישולם שאז אין דרך לעשות מהם פת ואצ"ל שאם נשתנו בעודן חיים כגון מיני קטניות טיטארק"י שמוחגין אותם קצת שקורין גרופי"ן ועושין תבשיל מקמחן כעין דייסא מברכין עליו שהכל ^{רס}.

רמב רא"ש ברכות פ"ו ס' ה. טור ס' רח.

רמג כ"י שם. רמ"א שם ס"ה.

רמד מ"א שם ס"ק יג. וראה לקמן בסוף הסעיף. ובסדר ברה"נ שם: אע"פ שלא נטחנו דק דק כקמח גמור.

רמה מ"א שם. בלוח ברה"נ שם: ולכן על רעמ"ך אין גימאכ"ן [מרחחת צנון] מברכין בפה"א.

רמו משא"כ כשנתמעכו דרך כלי מנוקב, אין דרך אכילתם בכך. מ"א שם.

רמז כדלקמן ס' רג ס"ה וש"נ.

רמח תרומת הדשן וש"ת מהרי"ק ומ"א שם.

רמט בלוח ברה"נ שם: שקורין רוזין.

רנ טור וש"ע ס' רד ס"א.

רנא שיירי כנסת הגדולה שם הגב"י ס"ק ב.

רנב כ"י ס' רד ד"ה ובמ"ש ולדבריהם. מ"א שם ס"ק כג. וראה גם לקמן ס"ח וש"נ [כאן מבואר שנשאר עליהם ברכתם אף שהם כתושים, ולקמן שם מבואר שנשאר עליהם ברכתם אף שהם בתערובת].

רנג בלוח ברה"נ שם: ולכן מברכים על מיני סא"ק אין גימאכ"ן [מרחחת פירות] שהכל.

רנד כל בו ס' כד (כ, ג). מ"א שם. וכדלעיל סעיף ב. וכ"ה

בלוח ברה"נ פ"ט המ"ו. סדר ברה"נ פ"ו הי"ד. וראה שם פ"א הי"ד שלענין ברכת הריח יש חילוק בין ורדים הגדלים בקרקע לורדים הגדלים באילן.

רנה דעיקר הפרי הן הגורגדניות השחורות שבו. של"ה שער האותיות אות ק, דיני ברה"נ כלל ו אות ב. מ"א שם.

רנו כ"י ד"ה ד"ה תמרים שכתשן ברעת הרמב"ם שם. דיעה הא' ברמ"א ס"ו. מ"ז ס"ק ד. אבן העוור (על המ"א ס' רה ס"ק ח). וכ"ה בלוח ברה"נ פ"ו הכ"ד. סדר ברה"נ פ"ו הכ"ד. וראה ח' צמח צדק ז, ג"ד.

רנז בסדר ברה"נ שם: בין חיין בין מבושלים אם לא נשתנו לגרענותא.

רנח ברכות לו, א. רש"י ד"ה הכא אית ליה. וראה גם שו"ת מהרי"ק ס' מג. וכ"ה בסדר ברה"נ שם.

רנט כשנתמעכו לגמרי כדלעיל. משא"כ בדייסא דלקמן בסמוך מברכין שהכל רק לסברא הב'. וראה העו"ב חשפא ע' 24.

רס רבינו יונה ברכות לו, ב ד"ה והפת. מעדני יו"ט ברכות פ"ז ס' ח אות ע. מ"ז ס' רח ס"ק יא. מ"א שם.

הלכות ברכת הפירות רב

תקעה

(אבל לסברא הראשונה מברכין עליו בורא פרי האדמה ^{רסא} שהרי זהו דרך אכילתו ואדרכא עשיית פת מקטניות אינו דרך אכילתו שהרי מברכין עליו שהכל נהיה בדברו כמ"ש בסימן ר"ח ^{רסב}.)

ולסברא האחרונה מה שמברכים על פת קטניות שהכל נהיה בדברו ^{רסג} אף על פי שאין לה עילוי אחר זהו מפני שהפת נשתנה ויצא מתורת פרי לגמרי יותר משינוי קמח או פירות הנימוחים או הנמחנים והנכתשים ביותר ^{רסד}).

ולענין הלכה בכל זה ספק ברכה להקל בדיעבד אבל לכתחילה יברך שהכל נהיה בדברו לצאת לדברי הכל ^{רסה}:

יח אגוז הממוגן בדבש ^{רסו} אפילו בישלו במים קודם הטיגון ונשתנה מעמו לגריעותא וברכתו אז שהכל נהיה בדברו אעפ"כ כשחוזר ונתקן ע"י הטיגון חוזר לברכתו שהיא בורא פרי העץ ואף שתיקן זה הוא ע"י הדבש וברכת הדבש היא שהכל מ"מ האגוז הוא חשוב עיקר והדבש טפל ^{רסז} אליו לתקנו ולהכשירו ^{רסח} וכן בכל מיני פירות מרוקחים ^{רסט} בין פירות האילן בין פירות הארץ ^{רסז} ואפילו פירות שאינם ראויים לאכילה כלל בלא טיגון בדבש כגון ורדים ^{רע} וכיוצא בהם אין הדבש חשוב עיקר אלא טפל שהרי אינו בא אלא להכשיר הפרי לאכילה ^{רעא} והרי זה כפרי שאין דרכו לאכלו חי אלא מבושל שמברכין עליו ברכתו ^{רעב} ולא ברכת המים שנתבשל בהם והכשירוהו לאכילה ^{רעג}:

יט במה דברים אמורים בפירות שנגמר בישולם אבל פירות שאינם ראויים לאכילה אפילו ע"י הדחק כשהם חיים מפני שלא נגמר בישולם והכשירם ע"י דבש הדבש הוא עיקר ^{רעד} ואפילו אם ממוגן בלא דבש מברך עליהם שהכל נהיה בדברו מטעם שנתבאר למעלה ^{רעה} לפיכך אגוזים שמבשלים בדבש בעודם ירוקים ורכים מברכים עליהם שהכל נהיה בדברו שהרי הם מרים ואינם ראויים לאכילה כלל בלא דבש ^{רעו}:

סוף ד"ה משכחת. רבינו יונה שם ד"ה ושלשה. רא"ש ברכות פ"ו סי' מו. טור וש"ע ולבוש סי' ג. מ"א סי' רה ס"ק ה. וכ"ה בלוח ברה"ג פ"ט המ"ו. סדר ברה"ג פ"ו הי"ד. וראה גם לקמן סי' רה ס"ב. לוח ברה"ג פ"י הי". סדר ברה"ג פ"ו הי".

רסח טור וש"ע סי' רד סי"א. והיינו בניכר מהותו או בדרך לאכלן ע"י שחיקה, וכדלעיל סי"ו דבלא"ה לסברא הראשונה שם ברכתם שהכל (מ"א שם ס"ק כב).

רסט משמעות מ"א סי' רה ס"ק ה (דלא כמ"ז שם ס"ק ג).

רעד טור וש"ע שם. מ"א שם ס"ק כג. וראה גם לעיל סמ"ז וסי"ו. לקמן סי' רג ס"ה. סי' רד סמ"ז סי' רה ס"ב. בלוח ברה"ג ובסדר ברה"ג שם: שקורין רוזין.

רעא כשעשויה לקיום לאכול ממנה מעט מעט לפרקים, כדלקמן סי' רד סי"ו.

רעב וכדלעיל סמ"ז וש"ג. בסדר ברה"ג שם: לפי שע"ר כן נוטעים אותם.

רעג ב"י סי' רד ד"ה ובמ"ש ולדבריהם. מ"א שם ובס"י רה ס"ק ה.

רעד ב"י ד"ה אגוז הממוגן. לכוש סי"ד.

רעה סעיף ד וש"ג.

רעו רבינו ירוחם נתיב מז ח"ב. רמ"א סי"ד. וכ"ה בסדר ברה"ג פ"ו המ"ו.

רסא כשלא נתמעכו לגמרי וממשן קיים וניכר מהותן ותארן כדלעיל. וכ"ה בלוח ברה"ג פ"י הכ"ה: אפי' נשתנו קצת בעודם חיים כגון מיני קטניות (שקורין גריקע [כוסמת]) שמוחנין אותו קצת (שקורין גרויפ"ן) ועושין ממנו דייסא ... אבל לסברא הראשונה מברכין עליו בפה"א שהרי זהו דרך אכילתו ולא נשתנה מהותו ותארן. וכ"ה בסדר ברה"ג שם: ואפילו ע"י קצת טחינה או כתישה במכתשת כנהוג בדוחן וכיו"ב ממיני קטניות שעושין מהן דייסא (שקורין קאשע מגרויפ"ן) אבל לסברא הראשונה אפשר שבכתישה או טחינה מועטת לא נשתנית ברכתם ויש לברך על דייסא זו בורא פרי האדמה.

רסב סי' זה בשוע"ר לא הגיע לדינו, וראה רבינו יונה שם (בתירוץ הב'). עולת המיד שם ס"ח. ט"ז שם. מ"א שם (במעט הב'). וכ"ה בלוח ברה"ג פ"י הכ"ה. וראה גם סדר ברה"ג פ"א הי".

רסג רי"ף ברכות (לז, ב). רא"ש שם פ"ו ס"ח. רמב"ם פ"ג מהל' ברכות ה"י. טור וש"ע סי' רח ס"ח.

רסד ראה רבינו יונה שם בתירוץ הא'.

רסה תרומת הרשן שם. רמ"א ס"ז. וכ"ה בלוח ברה"ג פ"י הכ"ה. סדר ברה"ג פ"ז הכ"ד.

רסו היינו בניכר מהותו, וכדלעיל סי"ו שבמרוקח ואינו ניכר מהותו ברכתו שהכל לסברא הראשונה שם.

רסז מחזור ויטרי סי' עג בשם רש"י. תוס' ברכות לה, ב